

УДК 35:334

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.24>**І. В. Чумак**

здобувач наукового ступеня доктора філософії з публічного управління та адміністрування кафедри суспільного розвитку та суспільно-владних відносин
Національної академії державного управління при Президентові України

ПАНДЕМІЯ COVID-19 ЯК КАТАЛІЗАТОР ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті проаналізовано тренди впливу пандемії COVID-19 на переформатування публічної політики продовольчої безпеки, руйнування традиційних для індустріальної епохи харчових стереотипів населення та появи й розвитку інновацій у сфері харчування громадян України. Визначено тенденцію до ревальвації харчової цінності дикорослих рослин для підвищення імунітету населення та подолання проблеми «прихованого голоду».

Обґрунтовано основні бар'єри й проблеми перезавантаження харчових стереотипів населення та продовольчої політики органів публічної влади. Встановлено, що в сучасних умовах спостерігається недостатній рівень підтримки органами публічної влади розвитку неозбиральництва у сфері забезпечення продовольчої безпеки в Україні. Виявлено, що в сучасному світі вартість виготовлення харчових продуктів є відносно невисокою. Проте харчова цінність та користь для здоров'я людини є мінімальною. Спостерігається тенденція збільшення кількості випадків хвороб, спричинених вживанням продуктів низької якості.

Розглянемо альтернативні рішення цієї нагальної проблеми. Досліджено вплив природних харчових добавок і повернення до природного способу харчування. Доведено важливість проведення широкої інформаційної кампанії органами публічної влади щодо поширення інформації серед населення та забезпечення харчової безпеки. Ми мусимо змінити сам підхід до проблеми, враховуючі нові обставини сучасного світу. Публічна влада має дотримуватися чітких, послідовних заходів щодо поліпшення ситуації, яка склалася. Окрім економічних, варто приділити увагу психологічним заходам, спрямованим на зміну когнітивної поведінки населення.

Обґрунтовано необхідність руйнування індустріальних продовольчих традицій і каталізації процесу впровадження екологічних харчових інновацій, серед яких чільне місце має й аксіологічна ревальвація дикоросів і збиральництва. Україна має великі можливості для розвитку в цих напрямках. Реформування державної продовольчої безпеки нині є необхідним, якщо ми прагнемо зберегти здоров'я нації. Наголошено на необхідності посилення ролі публічної влади у створенні сприятливих умов для екорационального використання харчового потенціалу дикоросів.

Ключові слова: харчова політика органів публічної влади, дикороси, реформування системи продовольчої безпеки «прихований голод», харчові традиції та інновації, «велике перезавантаження».

Постановка проблеми. Проблема продовольчої безпеки в сучасній Україні ніколи не втрачала актуальності, навіть в умовах кількох останніх десятиліть відносного благополуччя й появи історично безпрецедентної кількості громадян з надмірною масою тіла, спричиненою переїданням. Виявилось, що беззаперечні успіхи в переборенні явного голоду поста-

вили на порядок денний не менш гостру проблему «прихованого» голоду, коли навіть надмір калорій у продуктах харчування супроводжується браком у їх складі низки важливих поживних речовин, мікроелементів. Ще однією небезпекою стала контамінація продовольства, його забруднення широким спектром токсикантів, які потрапляють у неї внаслідок загального забруднення довкілля, хімізації сільського господарства, а також переробної

та харчової промисловості. Виявилося, що виграш у кількісному вимірі щодо виробництва продовольства має своєю зворотною стороною програш у якісному.

Однак нині «чорний лебідь» пандемії поставив під загрозу не лише якісний, але й кількісний рівень забезпечення населення продовольством, підвищивши ризику не лише прихованого, але й явного голоду. Економічна рецесія, викликана різного роду карантинними заходами, тягне за собою зменшення обсягів виробництва продовольства і доходів багатьох груп населення, робить його економічно менш доступним для споживачів. Особливо це стосується високоякісних, екологічних продуктів харчування, які характеризуються особливо високими цінами. Тому пряме продовження харчових традицій другої половини ХХ століття стає контрпродуктивним. Нагальним стає їх пересмислення та пошук харчових інновацій релевантних новій реальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині відбувається інтенсивна наукова рефлексія феномену пандемії, зумовленого коронавірусом COVID-19, не лише в медичному аспекті, але й економічному, політичному, філософському, соціальному, психологічному та інших. Зокрема, політичному ракурсу розв'язання суспільних проблем, породжених пандемією, присвячено наукові розвідки В.П. Бочарнікова, О.Й. Гриневич, І. Лазаріду, І.Г. Маркович, С.В. Свешнікової, А. Остроушко, О.В. Полякової, М. Стабуліс та інших.

У більшості з них так чи інакше побіжно зазначається, що боротьба з пандемією одним із негативних наслідків буде мати загострення продовольчої проблеми у всіх навіть розвинутих країнах світу (К. Зубкова, І. Коваль, О. Стоянова). Однак спеціального аналізу проблем загострення продовольчої проблеми в умовах пандемії та у постковідну епоху в науковій літературі поки що бракує. Ще більшою прогалиною поки що є обговорення напрямів публічної політики перегляду харчових традицій минулої епохи та впровадження інновацій у сфері виробництва, торгівлі та споживання продовольства.

Це тим більш важливо у світлі того, що більшість експертів наголошує (Е. Брагіна,

А. Герасименко, В.І. Костиця, Т.В. Бурлай), що прямого повернення до минулого у постковідну епоху не буде, життя людства істотно зміниться, а значить і в сфері харчування теж. Але постає питання як може змінитися сфера харчування і публічна політика харчової безпеки у контексті парадигми «нових нормальностей» ХХІ століття.

Значну увагу проблематиці реформування державної продовольчої безпеки у контексті традиційних нормальностей характерних століття ХХ приділено в працях Т.Г. Васильців, В.В. Бойко, О.І. Куць, О.В. Бокій, Л.Є. Купінець. Одними з наріжних постулатів цього підходу була орієнтація на використання у харчуванні насамперед продукції сільського господарства отриманої із окультурених рослин. Водночас неодноразово висловлювалася й думка про високий оздоровчий і економічний потенціал збиральництва та харчового використання дикоростучої флори (Г. Бергсон, А. Кащеев, А. Урсул), які лишалися майже нереалізованими, не вписуючись у світоглядну матрицю усталених харчових нормальностей ХХ століття.

Нині під впливом пандемії COVID-19 стрімко відбувається перезавантаження як світової економіки (В. Галасюк, О.Й. Гриневич, І.Г. Маркович, М. Стабуліс, І. Лазаріду, А. Остроушко), так і суспільної свідомості, формування нових нормальностей (А. Герасименко, В.І. Костиця, Т.В. Бурлай) і, зокрема, інноваційних зрушень у сфері харчових стереотипів, які потребують підтримки з боку органів публічної політики (К. Зубкова, О. Стоянова, І. Коваль) з метою забезпечення продовольчої безпеки у період пандемії COVID-19. Однак поки що за периферією уваги лишається аналіз бар'єрів, які заважають використанню харчового потенціалу дикоросів України для вирішення проблем продовольчої безпеки в період пандемії.

Мета статті – аналіз перспектив інноваційного розвитку публічної політики у сфері продовольчої безпеки та розробка практичних рекомендацій щодо формування конструктивних уявлень про «нові нормальності» в сфері харчування і, зокрема, нормальність паритетного вико-

ристання у сфері продовольчого забезпечення як культурних, так і дикоростучих рослин для підвищення імунітету населення у період пандемії.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи проблеми корегування харчових традиції та формування інновацій на суспільному рівні, ми будемо оперувати поняття «публічна політика», а також «публічне управління» як змістовно більш широкими концептами порівняно ще не так давно популярними термінами «державна політика» та «державне управління» [14, с. 108]. Така концептуалізація враховує тренд на підвищення ролі у політичному процесі недержавних акторів (органів місцевого самоврядування, різного роду інституції громадянського суспільства, недержавні організації, об'єднання громадян, приватні структури й агенції тощо) як з підпорядкованого статусу рухаються у бік партнерства.

У концепті «публічна політика» акцентується на тому, політика органів державного управління повинна бути не директивною, як це мислилося раніше, а має бути заснована на механізмах публічного узгодження інтересів зацікавлених сторін та спрямована на досягнення суспільно значимих цілей та соціального партнерства у вирішенні суспільно важливих завдань. Акцент робиться на характерній для ХХІ століття взаємодії громадянського суспільства і держави у вирішенні тих або інших суспільних проблем на противагу диктату державної влади звичного для ментальності ХХ та більш ранніх історичних етапів державотворення.

Нині політика у будь-якій сфері, в тому числі в сфері продовольчої безпеки, згідно нових світоглядних імперативів не нав'язується соціуму, а реалізується як через суспільство, так і через державні інститути публічної влади. Намагаючись досягти ефекту мобілізації суспільства, держава нині використовує сучасні методи формування громадської думки. За таких умов публічна політика, регламентована демократичними процедурами, легітимізує громадську думку, створює контрагента в особі громадськості, готової до діалогу і взяття відповідальності за сумісно прийняті рішення у різних сферах

і, зокрема, у сфері забезпечення продовольчої безпеки.

Науковці по-різному окреслюють змістовні межі поняття «продовольча безпека». Найчастіше йдеться про спроможність публічної влади на національному рівні до гарантованого самозабезпечення базовими продуктами в обсягах, необхідних для задоволення харчових потреб населення та у досить різному асортименті, також якості продовольства на рівні, який забезпечує працездатність і здоров'я громадян. Не меш складним завданням публічного управління ніж забезпечення фізичної наявності продовольства є створення умов для їх економічної доступності. Інакше фізична достатність, а то й надлишок продовольства, не убезпечать від більшу чим меншу частину населення від голоду [3 с. 132; 11, с. 265].

Окрім фізичної та економічної доступності продуктів харчування, на наш погляд, доцільно виділити їх когнітивну доступність. Є чимало продовольства які є фізично й чимало продовольства фізично і економічно доступними для громадян, які повністю випадають за межі харчової сфери через систему когнітивних прогалин, когнітивних бар'єрів і викривлень харчової концептосфери цієї особистості, соціальної групи чи суспільства загалом.

Так, наприклад, винятково доступними у всіх відношення є кропива, снить, кульбаба, лобода, портулак, щиріця та багато інших дикоросів, які в силу різних причин, що насамперед викликані соціокультурними чинниками, для людей як дуже корисний продукт харчування є «невидими» або табуйованими [8, с. 7]. Тому завдання публічної влади може у сфері полягати не лише у забезпеченні громадянам не лише фізичної й економічної доступності продовольства, але й когнітивної.

Отже, особливістю публічної політики у сфері продовольчого забезпечення громадян є розширення харчової компетентності громадян як щодо використання спектру вживання культурних рослин і масштабізація вживання нині мало використовуваних рослин (топінамбур, ріпа, бораго), так і доповнення його дикоросами (щиріця,

лобода, кропива, портулак, пирій, кульбаба, бузина, глід, терен, горобина).

При цьому характерною особливістю харчування сучасної людини є те, що більшість страв, які вона вживає, виготовляється не в результаті домашнього виробництва, а є продукцією, яку забезпечує харчова промисловість у вигляді готових продуктів або різного роду напівфабрикатів тощо [2, с. 50]. Тобто у переробленому вигляді вживається біля 50-55% продукції сільського господарства, 20% використовується у самому сільському господарстві і лише 25% споживається у свіжому вигляді [6, с. 45]. При цьому виразний тренд полягає у тому, що доля переробленої продукції швидко зростає. На цьому тлі загострюється питання дотримання якості та екологічної безпеки продуктів харчування.

Як зауважує Л.Є. Купінець: «Ідентифікація показників якості харчових продуктів і сільськогосподарської сировини показникам діючих стандартів зазвичай свідчить про зниження харчової цінності продукції і перевищенні гранично прийнятних норм місткості шкідливих речовин у ній, що не дає підстав віднести продукцію сільського господарства до класу безпечної. Адже, досягнувши збільшення кількості продовольства, більшість країн значно прогнала в її якості. Втрачено біохімічне різноманіття харчування через скорочення біологічного різноманіття сільськогосподарських культур і порід тварин. Сучасні дослідження у сфері безпеки харчування свідчать, що в переробку поступає сировина рослинного і тваринного походження зі зниженими показниками корисності» [5, с. 26]. Далі промислова обробка сільгоспсировини нерідко через інтенсивний термічний, хімічний та інший вплив на неї ще додатково знижує і до того збіднену наявність у ній корисних речовин.

Нині науковці доходять висновку, що в сучасному світі майже 2 млрд населення страждають від «прихованого голоду», що становить майже одну третину всього населення світу та має численні негативні наслідки для здоров'я. Тобто розповсюдженість «прихованого» голоду та реального голоду й недоїдання мають співставні масштаби [12 с. 86]. Один із

підходів для усунення дефіциту поживних речовин полягає у забезпечення термінової допомоги вразливим групам за рахунок фармацевтичних добавок. У світовому масштабі споживання вітамінів, мінералів і дієтичних добавок продовжує зростати. При цьому найбільш динамічно розвиваються ринки США, ЄС, Китаю, Індії та Японії, де зростає зацікавленість споживачів у збереженні свого здоров'я, підвищенні працездатності і зменшенні кількості часу, проведеного на лікарняному. Цьому також сприяє й підвищення вартості лікарських засобів.

Другий підхід полягає у збільшенні споживання мікроелементів населенням за рахунок збагачення їжі. Збагачення їжі після Другої світової війни стало звичайним у США і деяких країнах Європи. Переваги збагачення як заходу з поліпшення харчування полягають у тому, що традиційно споживані продукти можуть бути збагачені без необхідності змінювати поведінку споживача їжі, а витрати на збагачення є порівняно меншими [9, с. 112].

Третій підхід щодо подолання «прихованого» голоду за рахунок різноманітності харчування у поєднанні із біозбагаченням основних продовольчих культур і біозбагаченням через виведення нових сортів основних продовольчих культур з підвищеним вмістом поживних речовин. Біозбагачення виходить дешевше, ніж компенсація дефіциту поживних речовин харчовими добавками або збагачення продуктів при переробці. Тому впровадження в продовольчу систему біозбагачених продуктів є дуже перспективною справою, бо недостатня різноманітність харчування є основною причиною того, що більша частина населення планети не страждає від нестачі мікроелементів у раціоні.

Протилежною проблемі реального, прихованого голоду та недоїдання є проблема переїдання, яка тягне за собою надлишкову вагу й ожиріння. Ожиріння є головною причиною діабету та серцево-судинних захворювань та інших хвороб. При цьому значна частина відповідальності лежить на виробниках харчових продуктів, які продовжують випускати продукцію з підвищеним вмістом цукру, жирів, а

також зловживають додаванням у їжу різного роду поліпшувачів смаку для збільшення обсягів продажу і отримання надприбутків [10, с. 43]. Таке становище пов'язане з тим, що інтереси виробників не співпадають з інтересами суспільства. Тому в багатьох західних країнах при підтримці держави почалися заходи по зменшенню цукру, калорій, жирів у харчових продуктах. До компаній, які недотримуються цих заходів, застосовують податки, штрафи. Однак в Україні велика кількість показників безпеки харчових продуктів не нормується і не контролюється. При цьому споживанню низькоякісних харчових продуктів сприяє не тільки низька платоспроможність, але і не досить високий культурний рівень населення.

У політичному плані питання безпеки харчових продуктів, харчування та продовольчої безпеки нерозривно пов'язані. Небезпечні продукти харчування породжують порочне коло хвороб і недостатності харчування, що особливо зачіпає новонароджених і немовлят, осіб похилого віку та хворих. Захворювання харчового походження є перешкодою для економічного розвитку держави, оскільки вони створюють навантаження на системи охорони здоров'я і завдають серйозної шкоди національній економіці, туризму, торгівлі тощо. Якщо взяти до уваги ще й те, що нині ланцюги поставок продуктів харчування носять міжнародний характер, безпека харчових продуктів має ще глобальний вимір [15, с. 22]. Тому для її забезпечення потрібна ефективна співпраця між урядами країн, виробниками і споживачами продуктів харчування сприяє забезпеченню безпеки харчових продуктів.

Окрім того, питання харчової безпеки окрім глобального та національного має ще й особистий рівень. Відповідальність у питанні вибору продуктів та складання власного раціону є запорукою збереження здоров'я та профілактики цілого спектру захворювань, пов'язаних зі способом харчування. Вона лежить і на плечах самих громадян [16, с. 122]. Зрештою вибір продуктів харчування громадянами попри їх схильність піддаватися рекламі виробників не в останню чергу формулює запит

і щодо розвитку харчової промисловості.

Нестача біологічно цінних продуктів харчування, порушення його режиму завдають значної шкоди здоров'ю людини, знижують фізичну і розумову працездатність, підвищують ризик виникнення захворювань, рівень професійного травматизму, нервово-емоційне напруження, посилюють вплив шкідливих факторів виробництва та радіації і скорочують термін активної життєдіяльності.

У додаток загаданого вище не можна обминути увагою ще й ту обставину, що внаслідок виникнення епідемії коронавірусу проблеми як продовольчої безпеки так і здоров'я нації набуваю додаткової гостроти. При цьому внаслідок різного роду карантинних заходів, які обмежують економічну активність аграрних підприємств, транспортне переміщення продовольчих товарів, роботу частини ринків сільської продукції та установ громадського харчування породжують ризики у сфері якості, але й кількості споживання продуктів харчування [13 с. 97].

Під час розгортання першої хвилі пандемії понад 5 млн осіб після запровадження карантину вимушені були піти у відпустки В. Галасюк [4 с. 2]. Власники малого та середнього бізнесу втратили 25-50% доходів, що потягло за собою звільнення 10-25% працівників. Навіть великі підприємства втратили 10-25% прибутків і планують скорочення штатів на 25% [7, с. 48]. За умов різкого падіння доходів населення змушене ще більше заощаджувати та скорочувати витрати, в тому числі і на продукти харчування, а також переходити з більш якісних на менш якісні продовольчі товари, ще більшою мірою порушуючи збалансованість структури харчування. Так, якщо на найбільш вживані в Україні продукти харчування (хлібопродукти, цукор, олія, овочі) характеризуються нееластичним попитом, то м'ясо та м'ясопродукти, а також молоко та молочні продукти характеризуються украй високою еластичністю, коли зменшення доходів призведе до зменшення обсягів споживання та спричинить перехід у більш дешеву групу.

Тому, беручи до уваги зазначені нові обставини, які, очевидно, стануть постій-

ними реаліями у найближчі роки, радником Президента було анонсовано створення спеціальної оперативної координаційної ради з продовольчої безпеки під робочою назвою «Урожай 2020», що повинна працювати на випередження можливих загроз погіршення харчового раціону населення, які через зниження імунітету населення можуть збільшити втрати населення від захворюваності на коронавірус. Адже зниження якості продовольства невідворотно спричиняє погіршення громадського здоров'я. Насамперед це стосується імунної системи населення, яка й так має підвищене навантаження в результаті цілої низки інших несприятливих чинників навколишнього середовища, шкідливих звичок, стресів, інфекційних агентів тощо. Тому при кількісній та якісній недостатності харчування послаблена імунна система обумовлює високий рівень інфекційної та неінфекційної захворюваності.

Таким чином, в умовах пандемії багаторазово загострюється і до того гостра проблема здорового харчування. Проте практика виразно показує, що для органів публічної влади замало досягнути успіхів у справі забезпечення фізичної наявності та економічної доступності якісного продовольства. Окрім наявності економічного потенціалу необхідна ще й психологічна готовність громадян робити свій вибір у бік здорового харчування. Також серед українців зростає поширеність різних порушень харчової поведінки та деструктивних харчових стереотипів. У продовольчій сфері, як це не парадоксально, є досить широке коло незадіяних ресурсів, зокрема, дикоростучої сировини, активному споживанню якої сприяє необізнаність населення та наявність низки психологічних бар'єрів, багато з яких мають глибоке культурно-історичне коріння. Подолання такого роду психологічних бар'єрів щодо харчового використання дикоросів могло б внести вагомий внесок у вирішення проблем продовольчої безпеки на теренах сучасної України.

Однак аксіологічна девальвація дикоросів. започаткована це в античності, в умовах розквіту індустріального суспільства сягнула свого апогею. Водночас у численних наукових дослідженнях встановлено,

що в дикоростучих рослинах спектр і концентрація необхідних для людського організму речовин значно вища, ніж у культурних рослинах, які виведені шляхом селекції від дикоростучих предків. Було достеменно встановлено, що зазначені втрати тим більші, чим далі зайшов процес окультурення доместифікованих рослин і тварин [17, с. 433].

Встановлено і негативний вплив на харчову якість окультурених рослин і тварин індустріалізованого сільського господарства, внаслідок чого багато овочів і фруктів внаслідок виснаження ґрунтів за останні 30 років знизили вміст корисних речовин більше ніж наполовину. Крім того, внаслідок використання засобів агрохімії набули у своєму складі високу представленість шкідливих сполук, яких не було в доіндустріальну аграрну епоху в продукції органічного землеробства.

Виявилось, що аграрне окультурення природи та поява й розвиток харчової промисловості створює їжу для людини у більших кількостях, ніж дика природа, але її якість стає тим проблемнішою, чим більше ми виграємо в обсягах продовольства. Тобто перетворення дикої природи на окультурену також переконує у передчасності ейфорії людини й справедливості екологічного закону Коммонера про те, що природа зазвичай знає краще, і в тому числі у сфері створення адекватного харчування для людини. У зв'язку з подібною науковою рефлексією екологічних та продовольчих проблем історії й сучасності останнім часом з'явилися ідеї відродження на новій основі елементів присвоюючої економіки. Такий підхід отримав назву неозбиральництва [18 с. 4].

Під неозбиральництвом розуміються не просто відродження старих практик збиральництва, але й пошук таких форми взаємодії природи й сучасного суспільства, де в соціальну діяльність максимально залучені природні фактори у їх дикому вигляді. З такої точки зору неозбиральництво – це максимальне використання сучасною людиною дарів дикої природи у екологічно допустимих межах, продуктивність якого істотно недооцінена порівняно з виробничим підходом. Це дуже перспективний напрям державної стимуляції ефективного

природокористування, що потребує збереження і розширення у структурі території держави частки дикої природи, частина якої повинна підтримуватися абсолютно заповідною, а частина відводиться для потреб неозбиральництва.

Потенційно неозбиральництво може перетворитися в повноцінний сектор економіки. Зазначене у світоглядному вимірі передбачає радикальне переформатування аксіосфери державного управління в бік формування паритетного ціннісного статусу дикої природи порівняно з окультуреною природою та техносферою. Ідея неозбиральництва тягне за собою рух у бік відведення для дикої природи щонайменше третини площі країни, а також екологізацію значних площ агросфери, що дасть змогу заготовляти та використовувати в харчуванні значну біомасу рослин, які нині зневажливо кваліфікуються бур'янами.

Тобто в умовах сучасної України збиральництво може доповнювати агрови­робництво. Як здійснюючись територіально в межах екомережі певної сільської території (незадіяних в агротехносфері ділянок дикої чи хоча б напівди­кої природи у вигляді луків, лісів посадок, балок, байраків), а бо ж використовуючи дикороси в садах та городах, які піддані анафемі як бур'яни попри те, що насправді являються часто цінними харчовими й лікарськими рослинами (лобода, щиріця, портулак, галінсога). Проте відродження збиральництва не до поодиноких особистих харчових практик громадян, а до рівня економічної галузі, сектору неозбиральництва нині не можливе без підтримки держави.

Висновки і пропозиції. Індустріальний ви­граш в обсягах продовольства обернувся різким збіднення концентрації у продуктах харчування корисних складників і появою низки шкідливих речовин. Зазначені нові виклики постіндустріальної епохи породжують ще більше посилення пошуків створення все більш штучних високотехнологічних продуктів харчування, ще більшу інтенсифікацію тенденцій, започаткованих індустріалізацією, повернення на новій основі до харчування натуральними продуктами, органічного

сільського господарства, а також до використання у харчуванні не так давно забутих дикоростучих рослин.

Особливо важливим завдання публічної харчової політики в нових умовах є зняття психологічних бар'єрів щодо харчового використання дикоростучих рослин, корисність яких доведена не прадавнім народним досвідом, але й новітніми численними науковими дослідженнями. Проте інерція традиційних стереотипів індустриального харчування є дуже потужною. З огляду на це, соціальний стрес, породжений пандемією COVID-19, окрім очевидних ризиків, має ще й позитивний наслідок у сенсі сприяння руйнуванню індустриальної продовольчих традицій і каталізації процесу впровадження екологічних харчових інновацій, серед яких чільне місце має й аксіологічна ревальвація дикоросів і збиральництва.

Перспективами подальших досліджень є розробка шляхів інформаційної підтримки органами публічної влади процесу забезпечення когнітивної доступності дикоросів для населення України та нормативно-правове урегулювання екорационального неозбиральництва.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23 грудня 1997 року № 771/97-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 19, ст. 98. В редакції Закону № 1602-VII від 22.07.2014, ВВР, 2014, № 41-42, ст. 2024 зі змінами, внесеними згідно із Законами № 2639-VIII від 06.12.2018, ВВР, 2019, № 7, ст. 41.
2. Берсон Г.З. Дикорастущие съедобные растения / Г.З. Берсон. Ленинград : Гидромеиоиздат, 1991. 72 с.
3. Васильців Т.Г. Стратегічні пріоритети державної політики забезпечення продовольчої безпеки України / Т.Г. Васильців, В.В. Бойко // Стратегічна панорама. 2017. № 2. С. 132–138. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stpa_2017_2_18.
4. Галасюк В. Економіка України: пандемія COVID-19, нова економічна реальність, рекомендації. Ukrainian association the club of Rome. URL: <http://www.clubofrome.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/DoslidzhennyaFond-Zajdelya.pdf>.

5. Герасименко А. Нова нормальність економіки ХХІ ст. / А. Герасименко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2020. № 3. С. 5–26. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2020_3_3.
6. Гриневич О.Й. Коронавірус: проблеми та перспективи / О.Й. Гриневич, І.Г. Маркович // Український медичний часопис. 2013. № 3. С. 45–48. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UMCh_2013_3_12.
7. Зубкова К., Стоянова О., Коваль І. (2020). Продовольча безпека у період пандемії COVID-19. Збірник наукових праць Л'ОГОС, 48-49. <https://doi.org/10.36074/09.10.2020.v2.12>.
8. Костиця В.І. Неформальна та атипова зайнятість як «нова нормальність» у світі та Україні / В.І. Костиця, Т.В. Бурлай // Економіка і прогнозування. 2019. № 1. С. 7–34. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekonprog_2019_1_3.
9. Кошечев А.К. Дикоростущие съедобные растения в нашем питании / А.К. Кошечев. М. : Пищевая промышленность. 1981. 258 с.
10. Купінець Л.Є. Якість і безпека харчових продуктів як домінанта розвитку продовольчого комплексу / Л.Є. Купінець // Економіка харчової промисловості. 2009. № 1. С. 43–50. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2009_1_13.
11. Куць О.І. Напрями продовольчої політики в Україні та світі / О.І. Куць, О.В. Бокій // Продовольчі ресурси. 2020. № 14. С. 262–276. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pr_2020_14_29.
12. Малахова Л.В. Шляхи подолання «прихованого» голоду як складника глобальної продовольчої проблеми / Л.В. Малахова // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2013. № 1086, вип. 2. С. 8–89. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2013_1086_2_18.
13. Остроушко А. Вплив COVID-19 на економіку України та пошук шляхів усунення наслідків карантинних заходів / А. Остроушко // Креативний простір. 2021. № 1. С. 97–98. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krpr_2021_1_53.
14. Пухкал О.Г. Публічна та державна політика: єдність та відмінності / О.Г. Пухкал, О.В. Гомоляко // Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 24. С. 106–112. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_24_20.
15. Свешніков С.В. Коронавірус і безпекове середовище: спроба неупередженого аналізу / С.В. Свешніков, В.П. Бочарніков, О.В. Полякова // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2020. № 2. С. 22–29. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znrcvsd_2020_2_6.
16. Соколова Ж.Е. Мировые тенденции сбора дикоросов на сельских территориях для производства органической продукции / Ж.Е. Соколова // Экономика, труд, управление в сельском хозяйстве. 2019. № 4. С. 122–132.
17. Стабуліс М. Вплив Covid-19 на економіку, зайнятість та нові навички / М. Стабуліс, І. Лазаріду // Журнал європейської економіки. 2020. Т. 19, № 3. С. 433–447. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jee_2020_19_3_4.
18. Урсул А.Д. Неособирательство – путь в грядущее // А.Д. Урсул. Химия и жизнь. 1989. № 11. С. 4–7.
19. Coronavirus: four out of five people`s jobs hit by pandemic. BBC news/ 7 April 2020. URL: <https://www.bbc.com/news/business-52199888>.
20. El-Erian M.A. Navigation the new normal in industrial countries [Electronic resource] / M.A. El-Erian. Washington : Per Jacobsson Foundation, 2010. Mode of access: <http://www.perjacobsson.org/lectures/101010.pdf>. Date of access: 11.04.2016.

Chumak I. COVID-19 pandemic as a catalyst of innovation in the field of public security policy

The article analyzes the trends of the COVID-19 pandemic's impact on the reformatting of public food security policy, the destruction of traditional food stereotypes of the population for the industrial era and the emergence and development of innovations in the field of nutrition of Ukrainian citizens. The tendency to revaluation of the nutritional value of wild plants to increase the immunity of the population and overcome the problem of "hidden hunger" has been identified.

The main barriers and problems of resetting food stereotypes of the population and food policy of public authorities are substantiated. It is established that in modern conditions

---

there is an insufficient level of support by public authorities for the development of non-gathering in the field of food security in Ukraine. It was found that in the modern world the cost of food production is relatively low. However, the nutritional value and benefits for human health are minimal. There is a tendency to increase the number of cases of diseases caused by the use of low quality products.

Alternative solutions to this urgent problem are considered. The influence of natural food supplements and return to a natural diet has been studied. The importance of conducting a broad information campaign by public authorities to disseminate information among the population and ensure food security has been proven. We need to change the approach to the problem itself, taking into account the new circumstances of the modern world. Public authorities must take clear, consistent measures to improve the situation.

In addition to economic, it is worth paying attention to psychological measures aimed at changing the cognitive behavior of the population. The necessity of destroying industrial food traditions and catalyzing the process of introduction of ecological food innovations is substantiated, among which the axiological revaluation of wildflowers and harvesting has a prominent place. Ukraine has great opportunities for development in these areas. Reforming state food security today is necessary if we are to preserve the health of the nation. Emphasis is placed on the need to strengthen the role of public authorities in creating favorable conditions for the sustainable use of food potential of wild boars.

Key words: *food policy of public authorities, savages, reform of food security systems "hidden hunger", food traditions and innovations, "big reset".*